

Андрійченко Ю. В., к.філол.н., доц.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЛИНГВАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ВЫРАЖЕНИЯ МАЧИЗМА В ИСПАНСКОМ ЯЗЫКЕ

Статья посвящена исследованию феномена мачизма в испанском языке. На сегодняшний день мачизм - это укоренившаяся концепция в сознании индивида, которая находит проявление во всех аспектах взаимоотношений между мужчинами и женщинами, между женщинами и женщинами, мужчинами и мужчинами. Даже определения, используемые женщинами для своей самоидентификации, содержат в себе андроцентричную окраску. Этот феномен нашел свое отражение в языке, который отражает все процессы, происходящие в обществе.

Ключевые слова: *гендер, мачизм, феминизм, коммуникация, язык, языковые стереотипы.*

Andriichenko Y.V., Candidate of Philological Sciences, associated prof.
Institute of Philology Taras Shevchenko University of Kyiv

MACHISMO: LINGUISTIC FEATURES OF THE EXPRESSION IN SPANISH

The article investigates the phenomenon of machismo in Spanish. Today, machismo is a concept rooted in the consciousness of the individual, which operates in all aspects of the relationships, as between men and women and between women and men and men. Even the definitions used by women for their identity contain androcentric color. This phenomenon is reflected in the language, which is a reflection of all the processes taking place in the society.

Key words: *gender, machismo, feminism, communication, language, language stereotype.*

УДК 81'42 + 811.111

Антонов О. В., асп.,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ РОЛЕЙ НА КОМУНІКАТИВНИЙ СТИЛЬ ПЕРСОНАЖІВ (на матеріалі сучасної американської драми)

Статтю присвячено аналізу структури сімейної ієрархії та впливу сімейних ролей на комунікативний стиль персонажів сучасної американської драми.

Досліджуються особливості використання тактик та стратегій у процесі комунікації всередині сімейної групи. Аналізуються лінгвістичні та екстралінгвістичні засоби, що використовуються персонажами, залежно від їх статусу.

Ключові слова: *комунікативний стиль, тактики та стратегії, персонажне мовлення, сімейна ієрархія, роль, статус, сучасна американська драма.*

Сімейне спілкування є різновидом повсякденного, а його вивчення відбувається у руслі комунікативної лінгвістики, соціолінгвістики, дискурс-аналізу та психолінгвістики. Наприклад, розглядається вплив гендерного фактору на створення ситуації комунікативної асинхронії у сімейному дискурсі, аналізується роль звертання у сімейному спілкуванні [Крижановська 2012, 348-355]. Дебора Таннен досліджує сімейну комунікацію у контексті опосередкованості та контекстуально-когнітивної взаємодії стилів ввічливості членів сім'ї, констатуючи, що у випадках девіаційних відхилень можливі конфліктні ситуації різних категорій та ступенів важкості, що виникають внаслідок домінантного самопозиціювання одного чи декількох членів родини [Tannen 2010, 308-312].

Сьогодні дослідники розглядають спілкування всередині сім'ї як зіткнення інтенцій комунікантів та як взаємодію, засновану на кооперативному задоволенні інтенцій однієї чи обох сторін (або відмові від кооперації залежно від контекстуально-ситуативного компоненту). Так, І. Зачесова вважає, що внутрішнє сімейне спілкування базується на інтенціях до комунікативного впливу, що передбачає декілька моделей домінантності, які характеризують такі важливі компоненти, як сімейна ієрархія, наявність чи відсутність інтересу до задоволення інтенцій у сторін та питомі характеристики самих інтенцій (проста чи розгалужена моделі). Дослідниця вважає, що домінування напругу залежить від сили та якості інтенцій [Зачесова 2008, 1-7].

Сімейна інтеракція розглядається у площині соціального статусу та має рольові складові [Смирнова 2008, 253]. Соціальний статус характеризується як позиціювання малих та великих соціальних груп відносно одна одної. Виділяють фіксований та динамічний компоненти в ієрархічній структурі групи. Фіксований компонент відповідає за ідентифікацію та класифікацію соціальної групи, динамічний компонент – це сукупність питомих характеристик соціальної групи, яка визначає її положення відносно інших груп відповідного типу [Карасик 1992, 3-9]. Сім'я як мала соціальна група, що знаходиться у постійній взаємодії з іншими соціальними утвореннями, вона має чітку ієрархічну структуру, рольовий розподіл прав та обов'язків всередині групи [Макаров 1994, 130], а також наділена певною сукупністю ознак, притаманних малій групі: наявність взаємовідносин та тісного взаємовпливу членів сім'ї одне на одного; певна фіксованість ролей; наявність лідера, що має вплив на інших членів групи; спільність цілей та діяльності; психологічна єдність членів групи та присутність міжособистісних зв'язків, міцність яких залежить від відповідних факторів.

Внутрішня сімейна ієрархія базується на двох основних моделях, які мають безліч варіацій, розглядаються як похідні та доповнюють загальну картину соціальних відносин всередині сім'ї як малої соціальної групи. Перша модель притаманна традиційному суспільству, має вертикальну структуру та складається з впливово-авторитарних рівнів,

що характеризують співвідношення прав та обов'язків членів сім'ї [Смирнова 252-254]. На вершині ієрархії знаходиться патріарх (трохи рідше матріарх), який/яка має непорушаний авторитет та найвищий рівень впливу всередині сім'ї, що дозволяє йому/їй приймати рішення в односторонньому порядку без взаємодії з іншими членами сім'ї, визначати вектор зовнішньо-соціальної взаємодії та розподіляти права та обов'язки між тими, хто знаходиться на нижчих щаблях вертикалі. Це накладає відбиток на комунікативний стиль сімейного ієрарха, надаючи йому ознак авторитаризму, наказовості, маніпулятивності, спонукання та примусовості. Другим у цій ієрархії є сателіт (дружина чи чоловік, рідше інший член сім'ї), що виконує функції додаткової медіації та коригування внутрішньо сімейних відносин, дорадчого впливу (при відсутності повністю авторитарної структури моделі сімейних відносин), та/чи функції контролю за виконанням обов'язків іншими членами групи. О. Гридасова виділяє в аналізованій моделі спонукальний та каузальний типи актуалізації рольових характеристик. Так, спонукальний тип характеризується прямою вимогою (чи наказом) ієрарха до виконання розподілених сімейних ролей, супротив, у свою чергу, у більшості випадків створює конфліктогенне середовище. Каузальний тип є прогресивнішим та передбачає пом'якшену форму домінуючого впливу, засновану на дорадчо-консультативному розподіленні комунікативних ролей. Оцінні маркери у цьому випадку мають нульову забарвленість, однак, тривале інтенційне ігнорування даного типу актуалізації ролей також призводить до конфлікту [Гридасова 2011, 26-31].

Другою не менш важливою формою внутрішньосімейних відносин є та, в основу якої покладено горизонтальну ієрархічну модель, що характеризується більшою демократичністю та рівноправністю у розподіленні прав, свобод та обов'язків між членами сім'ї. Учасники сімейних відносин мають рівні права у побудові внутрішньо- та зовнішньо сімейних відносин, більшість нагальних питань вирішуються у дорадчому порядку, шляхом обговорення, голосування, пропонування варіантів та пошуком консенсусу у конфліктних ситуаціях. Винятком можна вважати діяльність членів сім'ї у вирішенні нагальних питань, що знаходяться у їх компетенції та не потребують загального обговорення.

Аналіз персонажного мовлення сучасної американської драми дозволяє виявити ієрархічну складову сімейного спілкування. Наприклад, у розмові батька та сина:

KENT [pulling manuscript out of his back pocket]: I've been wanting to talk with you about something.

DAD: What, you're starting dental school next fall?

KENT: No. I just thought I could show you...

DAD: Look, son. Flip's right, that was harsh, I'm sorry. But I swear I don't know what to do with you.

KENT: Do with me?

DAD: It's time to step up. You're about to have a wife, God help you. Maybe start a family? You can't be out there like you've been, trying to find yourself and what not. It's not about you anymore. [Pulling out his Blackberry] I'll help you. [Scrolling through his address book] Figure out what you want to do with your life and get back to me... I'll make some calls. But I'm not entertaining this mess about now I'm a writer... Damn boy... man up. Get a job.

[Beat]

You have something to say?

KENT: [hiding his manuscript] *No, sir.*

DAD: *I didn't think so.* [Diamond 2008, 36].

Як бачимо з прикладу, Кент хоче показати батьку результат своєї творчості (*pulling manuscript out of his back pocket*). Розмову син починає з реалізації стратегії опосередкованого комунікативного впливу на батька, для чого застосовує тактику введення нової теми розмови (*I've been wanting to talk with you about something*). Батько відповідає питанням (*What, you're starting dental school next fall?*), перехоплюючи ініціативу та нав'язуючи свою авторитарну комунікативну лінію – інтенційно-вмотивовану, укомплектовану завчасно обраними тактиками та стратегіями модель комунікативної поведінки, що має на меті досягнення поставленої мети шляхом комунікативного впливу на адресата. Використання питання з прямим порядком слів демонструє впевненість мовця у позитивній відповіді. Син потрапляє у комунікативну пастку зміни теми і застосовує тактику виправдовування (*No. I just thought I could show you...*), втрачаючи ініціативу та можливість реалізувати раніше заплановану комунікативну стратегію, про що свідчить незакінченість репліки, повтор особового займенника (*I*), маркера епістемічної модальності (*just*) та загальний невпевнений характер репліки. Батько робить спробу пом'якшити напругу та використовує звертання (*Look, son*), привертаючи увагу сина до наступної репліки. Тактика апеляції до авторитету третьої особи, до успішного у життєвому плані старшого сина (*Flip's right*), тактика вираження співчуття (*that was harsh, I'm sorry*) мають на меті переконати сина у правильності поглядів батька. Подальша тактика виправдання позиції батька, спрямована на створення атмосфери внутрішньо групової ідентичності (*But I swear I don't know what to do with you*). Кент, який повністю втрачає ініціативу та бажання переконати батька, повторює запитання (*Do with me?*), що є, з одного боку, бажанням продовжити комунікацію, а з іншого – визнанням свого залежного статусу. Батько застосовує тактику непрямого спонукання (*It's time to step up*), висловлює непряму критику дій слухача (*You're about to have a wife, God help you*), робить припущення відносно майбутніх дій адресата (*Maybe start a family?*) і за допомогою тактики непрямого переконання (*You can't be out there like you've been, trying to find yourself and what not. It's not about you anymore*) робить спробу змінити відношення сина до життя. Для посилення комунікативного ефекту персонаж komponує екстралінгвальні (*Pulling out his Blackberry*) та лінгвальні засоби впливу – використовує тактику обіцянки (*I'll help you*), прокручує список контактів (*Scrolling through his address book*), даючи Кенту зрозуміти, що він має значний вплив і може сприяти кар'єрному просуванню сина. Таким чином, батько демонструє свій соціальний статус впливової фігури поза межами сім'ї. Тактика наказу (*Figure out what you want to do with your life and get back to me...*) та тактика обіцянки (*I'll make some calls*), визначає незадоволення батька життєвою позицією сина та обраною ним професією письменника. Непряма погроза (*But I'm not entertaining this mess about now I'm a writer*) підсилює комунікативний ефект попередніх тактик. Персонаж використовує інвективну лексику (*Damn boy...*), що характеризує його незадоволення сином, тактику наказу (*man up. Get a job*) та ставить питання з прямим

порядком слів (*You have something to say?*), що може сприйматись як сигнал до закінчення розмови або очікування подальшої реакції Кента. Син ховає рукопис та підкоряється вимозі батька, не бажаючи розгортання конфліктної ситуації (*No, sir*), де офіційна форма (*Sir*) демонструє визнання сином більш вищої комунікативної ролі батька. Батько залишається невдоволеним реакцією сина, про що свідчить завершальна фраза (*I didn't think so*).

Виконуючи роль голови сім'ї з найвищим соціальним статусом, батько домінує в діаді. У той же час, тактики, які він використовує, є, здебільшого, непрямими. Він займає високу позицію та має відповідний соціальний статус, що дозволяє йому керувати малою соціальною групою.

Якщо суспільні ролі дорослих дітей стають вищими за суспільні ролі їхніх батьків, то останні вступають у протиріччя з ієрархічним розподілом ролей всередині сім'ї. Наприклад:

DHH: *Hello.*

HYH: *Dave?*

DHH: *Hi Dad.*

HYH: *Wait a second – (His voice filters into an echo effect with feedback) There!*

DHH: *What happened to the connection?*

HYH: *I'm using my new speakerphone.*

DHH: *Well, it sounds like crap.*

HYH: *What?*

DHH: *I said, it sounds like-*

HYH: *Could you speak up? It's hard to hear over this thing.*

DHH: *Then pick up the receiver!*

HYH: *I'll turn up the volume. (The feedback cranks up)*

DHH: *Aaaah!*

HYH: *Your mother-*

DHH: *Just pick up the phone!*

HYH: *She didn't teach me how to work this thing.*

DHH: *Pick up the phone!*

HYH: *But that would turn off my speakerphone.*

DHH: *Your speakerphone is shit!*

HYH: *Why you have to talk like that?*

(HYH picks up the phone. The sound effect goes out.)

You're right. That speakerphone is shit.

DHH: *Dad, I'm a little busy right now. [Hwang 2009, 51-52].*

На початку спілкування Девід вітає батька за допомогою формули *Hi Dad*, що свідчить про те, що, він успішно інтегрувався у комунікативний простір США. Таке вітання не викликає протестів і зі сторони батька. Однак, драматург за професією, син має вищий соціальний статус, ніж його батько, який працює у пральні. У площині ж сімейних відносин роль батька залишається вищою за роль сина. Конфліктна ситуація виникає навколо спроби батька увімкнути спікерфон (*Wait a second*), що викликає неприємний акустичний ефект (*His voice filters into an echo effect with*

feedback) *There!*). Син реагує на погіршення зв'язку тактикою запиту інформації (*What happened to the connection?*). Для підвищення своєї ролі в очах сина, батько використовує тактику вихвалання (*I'm using my new speakerphone*). Ситуація отримує негативну оцінку у репліці сина. Інтенсивність негативних емоцій, викликаних проблемами зв'язку, зростає, що знаходить своє відображення у поступовому збільшенні лексичних одиниць з негативним значення (*Well, it sounds like crap*), результатом чого є використання лайливої лексики (*Your speakerphone is shit!*). Для підсилення комунікативного ефекту використовується тактика прямого спонукання (*Just pick up the phone!; Pick up the phone!*).

Син продовжує реалізацію стратегії передчасного завершення комунікації, застосовуючи тактики переконання та фальсифікації (*Dad, I'm a little busy right now*), не маючи критично важливих проблем, що потребують негайної уваги, Девід не бажає продовжувати розмову з батьком, однак пряма відмова від продовження комунікації може викликати конфлікт чи знизить комунікативний статус батька.

У процесі комунікації батько, який має вищий статус у внутрішній сімейній ієрархії та значно нижчу роль у зовнішніх соціальних відносинах, намагається вплинути на сина шляхом підвищення свого статусу за допомогою новітніх технічних засобів, однак, отримує протилежний ефект. Конфлікт, що виникає у зв'язку із погіршенням якості зв'язку, змушує сина нервувати та з часом дратуватися. Батько, у свою чергу, протестує проти застосування сином лайливої лексики. Щоб запобігти подальшому розвитку конфліктної ситуації, він використовує тактику згоди (*You're right. That speakerphone is shit*).

Як свідчить аналіз, член сім'ї, який має вищий статус межах родини, застосовує переважно наказово-спонукальні комунікативні тактики та стратегії, спрямовані на підкорення своїй волі адресата. Комунікативна поведінка персонажа набуває ознак владності, домінування. Персонаж, який посідає більш низьке місце у сімейній ієрархії, використовує тактики та стратегії виправдовування, підкорення, лестощів, беззаперечного сприйняття комунікативної позиції ієрарха. У процесі аналізу простежується явище статусної асинхронії, яке виникає на основі незбігу статусних характеристик комунікантів, спричинене тим фактом, що адресат та адресант займають різні ієрархічні позиції всередині малої та великої соціальних груп (у даному випадку – сім'я та літературне товариство), що призводить до створення конфліктогенного середовища, яке може бути чи «погашене» одним із комунікантів шляхом визнання верховенства іншого, чи розвинене у повноцінний конфлікт.

Перспектива розвідки полягає у подальшому дослідженні впливу сімейних ролей на комунікативний стиль персонажів сучасної американської драми, їх розподілу та зміни у процесі функціонування сім'ї згідно з різними ієрархічних моделей та контекстуально-ситуативного компоненту; застосування тактики та стратегій, лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів персонажами-членами сім'ї у процесі внутрішньо-групової та зовнішньої комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гридасова О.І. Спонукальний та каузальний способи актуалізації стереотипних ролей в англомовному сімейному конфліктному дискурсі / Гридасова О.І. // Вісник харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Вип. 66. – Харків, 2011. – С. 26-31.
2. Зачесова И. А. Взаимопонимание и взаимоотношения собеседников в **диалоге** / И. А. Зачесова. // Психолінгвістика. – 2008. – Вип. 1. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/psling_2008_1_3.pdf
3. Карасик В.И. Язык социального статуса / Карасик В.И. – М.: Институт языкознания РАН, 1992. – 330 с.
4. Крижановська М. В. Вплив гендерного фактору на створення ситуацій комунікативної асинхронії в сімейному дискурсі / Крижановська М. В. // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. – Вип. 41. Част. 2 – КНУ, 2012. – С. 348-360.
2. Макаров М.Л. Прагматические характеристики диалога и стиль общения / Макаров М.Л. Язык и культура. Третья международная конференция. Доклады и тезисы докладов. – Киев, 1994. – С. 130.
3. Смирнова А. Г. О некоторых особенностях семейной речи. А. Г. Смирнова // Сборник тезисов XIV Международной научной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых Ломоносов – 2007, 11-14 апреля 2007 МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 2007. – С. 252-254.
4. Diamond L. R. *Stick Fly: a play*/Lydia R. Diamond. – Evanston: Northwestern university press, 2008. – 145 p.
5. Tannen D. Abduction and identity in family interaction: Ventriloquizing as indirectness /Tannen D. // *Journal of Pragmatics*. – № 42. – 2010. – P. 307-316.
6. Hwang D H. *Yellow Face: a play*/Devid H. Hwang. – Theatre Communications Group, Inc., 2009. – 70 p.

Стаття надійшли до редакції 9.10.2014.

Антонов А. В., аспірант,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВЛИЯНИЕ СЕМЕЙНЫХ РОЛЕЙ НА КОММУНИКАТИВНЫЙ СТИЛЬ ПЕРСОНАЖЕЙ (на материале современной американской драмы)

Статья посвящена анализу структуры семейной иерархии и влиянию семейных ролей на коммуникативный стиль персонажей современной американской драмы. Исследуются особенности использования тактик и стратегий в процессе коммуникации внутри семейной группы. Анализируются лингвистические и экстралингвистические средства, используемые персонажами, в зависимости от их статуса.

Ключевые слова: коммуникативный стиль, тактики и стратегии персонажной речи, семейная иерархия, роль, статус, современная американская драма.

**INFLUENCE OF FAMILY ROLES
ON PERSONAGES' COMMUNICATIVE STYLE
(on the Material of Modern American Drama)**

The article analyzes the structure of the family hierarchy and the influence of family roles on communicative style of the characters of modern American drama. Peculiarities of use of tactics and strategies in the process of communication within the family group are being studied. Linguistic and extra-linguistic means used by characters, depending on their status are analyzed.

Keywords: *communicative style, tactics and strategies of character speech, family hierarchy, role, status, modern American drama.*

УДК 81'25:364

Аришиннікова М. В., магістрант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НОВЕЛ ТОМАСА МАННА
З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ**

У статті досліджуються особливості застосування перекладацьких трансформацій, зокрема лексичних, при відтворенні німецькомовних новел Т. Манна українською мовою.

Ключові слова: *перекладацькі трансформації, лексичні трансформації.*

Серед стрижневих понять теорії та практики перекладу дослідники виділяють різні види трансформацій. Важливість цих понять для сучасного перекладознавства зумовлює актуальність даного дослідження, а обраний об'єкт – новели Томаса Манна та їхні переклади українською мовою Євгеном Поповичем, визначають новизну цієї розвідки. Обраний предмет сприяє визначенню завдання статті – висвітлити особливості застосування лексичних трансформацій у перекладах Є. Поповича німецькомовних новел Т. Манна українською мовою. Практичним матеріалом дослідження слугують новели “Wunderkind”, “Mario und der Zauberer”, “Der Tod in Venedig” [1] “Вундеркінд”, “Маріо та чарівник”, “Смерть у Венеції” [2].

Висвітленню різних аспектів трансформацій присвячені розвідки провідних перекладонавців: А. В. Федорова, В. С. Виноградова, Я. І. Рецкера, Л. С. Бархударова, В. Н. Комісарова, О. Д. Швейцера та ін. Варто зазначити, що поняття трансформацій трактується в перекладацькій практиці по-різному. В. Н. Комісаров визначає